

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 20.051.182

Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору політичних наук, професору,
професору кафедри політичних наук
Климончуку Василю Йосифовичу
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, доцента кафедри міжнародних відносин

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Бойчука Ореста Ігорович

на дисертаційну роботу Савчука Віталія Романовича

**«Політика Європейського Союзу щодо умиротворення Російської Федерації
у контексті російської агресії проти України»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань

05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобальної нестабільності та глибинних трансформацій європейського безпекового середовища, спричинених ревізіоністською політикою Російської Федерації та її збройною агресією проти України, критичне переосмислення зовнішньополітичних стратегій провідних міжнародних акторів набуває першочергового значення. Тривалий час Європейський Союз у відносинах з Москвою покладався на підходи, що базувалися на логіці стриманого реагування, економічної взаємозалежності, пошуку компромісів та дипломатичного діалогу. У політичній науці такий підхід цілком обґрунтовано концептуалізується як

політика умиротворення. Перехід конфлікту від гібридної фази до повномасштабної війни у 2022 році наочно засвідчив нездатність такої стратегії зупинити державу-агресора.

У цьому контексті дисертаційне дослідження В. Р. Савчука є надзвичайно актуальним, адже воно спрямоване на комплексний аналіз політики умиротворення ЄС як фактора, що де-факто сприяв безкарності та розгортанню російської експансії. Критичне осмислення причин, детермінант (зокрема енергетичної залежності та внутрішньоінституційних розбіжностей) та системних прорахунків стратегічного планування ЄС є життєво необхідним не лише для об'єктивного розуміння міжнародно-політичних процесів минулого, а й для формування більш стійких підходів до реагування на безпекові загрози в майбутньому та недопущення повторення стратегічних помилок у вигляді «Мюнхенського синдрому».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в рамках наукової теми «Центральна та Східна Європа у міжнародних відносинах» (номер державної реєстрації «0114U001590»), яка закріплена за кафедрою міжнародних відносин факультету історії, політології і міжнародних відносин Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. Тему дисертаційного дослідження уточнено і затверджено вченою радою Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 4 від 24.02.2026 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. Наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, мають високий рівень обґрунтованості завдяки використанню комплексного методологічного інструментарію та потужній міждисциплінарній основі. Дисертант системно поєднав інструменти політичної науки, теорії міжнародних відносин (реалізму, лібералізму, конструктивізму) та історії дипломатії, що дозволило глибоко проаналізувати багатовимірний феномен європейської політики умиротворення.

Застосування системного підходу дозволило розглядати політику ЄС як цілісну структуру, що перебуває під впливом наднаціональних інституцій, держав-членів та зовнішніх факторів (США, Велика Британія). Порівняльний

метод дав змогу блискуче зіставити розбіжності у національних позиціях європейських столиць. Історичний та структурно-функціональний методи забезпечили ґрунтовну реконструкцію еволюції підходів Брюсселя до Москви від стратегічних ілюзій 1990-х років до системної підтримки України після лютого 2022 року.

Обґрунтованість висновків також підтверджується потужною репрезентативною джерельною базою (394 найменування), яка охоплює офіційні документи ЄС, ООН, ОБСЄ, НАТО, матеріали провідних європейських і світових аналітичних центрів, міжнародних організацій та статистичні макроекономічні дані, що свідчить про високу емпіричну достовірність отриманих результатів.

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у концептуально цілісному та системному аналізі політики ЄС щодо умиротворення РФ як самостійного феномену та визначального чинника, що безпосередньо вплинув на ескалацію російсько-українського конфлікту.

Вперше у вітчизняній політології дисертантом запропоновано чітке концептуальне розмежування понять «політика умиротворення сторони конфлікту» та «політика умиротворення агресора», а також проведено аналітичну диференціацію між «політикою умиротворення» як довгостроковою системною стратегією та «фактом умиротворення» як ситуативною тактичною дією.

Суттєвою науковою заслугою автора є дослідження феномену «ядерного умиротворення» («синдрому Мюнхена ХХІ століття») як фактора, що з кінця 2022 року гальмував рішучість ЄС і обмежував надання необхідної військової підтримки Україні. Уточнено роль США та Великої Британії у консолідації європейської відповіді на російську агресію. Набула подальшого розвитку типологія внутрішньоєвропейських розбіжностей та їхніх структурних детермінант.

Достовірність одержаних результатів підтверджується їх апробацією: основні положення дисертації опубліковані у 13 наукових працях, з яких 6 статей

розміщено у фахових виданнях України (категорія «Б»), та обговорені на 7 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Практична цінність дисертаційного дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх безпосереднього використання органами державної влади України (МЗС, РНБО, парламентом), експертно-аналітичними структурами, дипломатичним корпусом при розробленні аргументаційної бази та стратегій взаємодії з європейськими партнерами. Висновки дисертації можуть слугувати основою для адвокації посилення санкційного тиску на Росію та недопущення передчасних поступок агресору. Крім того, матеріали дослідження мають високу дидактичну цінність і можуть бути впроваджені в освітній процес закладів вищої освіти під час викладання курсів «Міжнародні відносини і світова політика», «ЄС у міжнародних відносинах», «Конфліктологія» та «Основи міжнародної безпеки».

Загальна оцінка змісту роботи. Дисертація В. Р. Савчука є фундаментальною та логічно структурованою працею, що відрізняється високою культурою наукового мовлення.

У **першому розділі** дисертант не просто здійснює глибокий теоретико-методологічний аналіз політики умиротворення, а формує цілісну концептуальну базу дослідження, синтезуючи підходи провідних парадигм теорії міжнародних відносин – реалістичної, ліберальної та конструктивістської. Автор вдало диференціює термінологічний апарат, пропонуючи чітко розмежовувати поняття «умиротворення сторони конфлікту» та «умиротворення агресора», а також відмежовує довгострокову системну стратегію від ситуативного «факту умиротворення». Вагомим здобутком розділу є дослідження етико-нормативного виміру проблеми: дисертант концептуалізує необхідність переходу міжнародної спільноти від толерування девіантної поведінки держав до жорсткої парадигми «нульової толерантності» до агресії. Крім того, застосування інструментарію соціального моделювання та психологічного аналізу дозволило автору переконливо обґрунтувати методологічну рамку, довівши, що будь-які поступки агресору, керованому експансіоністськими (імперськими) цілями, неминуче

сприймаються ним як слабкість і лише стимулюють подальшу ескалацію та руйнацію міжнародного правопорядку.

Другий розділ присвячено ґрунтовній історико-політичній реконструкції еволюції підходів ЄС до Росії від 1990-х років до початку повномасштабного вторгнення. Автор майстерно доводить, що домінування економічного прагматизму, сліпа віра європейських політиків у концепцію «змін через торгівлю», поглиблення критичної енергетичної залежності та панічний страх перед геополітичною ескалацією призвели до систематичного ігнорування очевидних індикаторів російського неоімперіалізму. Дисертант простежує, як відсутність адекватної, жорсткої міжнародної реакції на воєнні кампанії в Чечні та збройну агресію проти Грузії у 2008 році сформувала у Кремля міцне почуття стратегічної безкарності. Особлива увага приділяється періоду 2014–2021 років: автор переконливо аргументує, що мінський переговорний процес, який де-факто перекладав тягар компромісів на державу-жертву, вкрай обмежений характер перших санкційних пакетів та загалом млява реакція Брюсселя на анексію Криму й окупацію Донбасу містили виразні, інституціоналізовані елементи латентного умиротворення. Ці кроки не забезпечили дієвого стримування, а замість цього надали РФ час на мілітаризацію та перетворення економічних зв'язків на гібридну зброю проти самої Європи.

У **третьому розділі** на основі широкої емпіричної бази ґрунтовно проаналізовано динаміку та структурну трансформацію політики ЄС вже в умовах відкритої, повномасштабної російсько-української війни після 24 лютого 2022 року. Автор філігранно препарує архітектуру внутрішньоєвропейських розбіжностей, класифікуючи держави-члени за рівнем їхньої готовності до конфронтації з РФ та вказуючи на глибоку асиметрію сприйняття загрози між країнами Центрально-Східної Європи і державами Заходу та Півдня. Дисертант чітко відзначає визначальний, каталізуючий вплив США та Великої Британії на подолання інституційної інерції Брюсселя, формування трансатлантичної єдності та забезпечення ресурсної спроможності колективної відповіді. Особливої наукової та практичної ваги розділу додає глибокий аналіз ризиків і маркерів прихованого повернення окремих європейських акторів до обережних

моделей умиротворення з кінця 2022 року. Автор комплексно досліджує феномен «ядерного умиротворення» (посилення страху Заходу перед російським ядерним шантажем та так званий «синдром Мюнхена ХХІ століття»), вказує на системні прогалини у санкційній політиці (зокрема, відсутність жорстких екстериторіальних вторинних санкцій проти Індії та Китаю, що дозволяє безперешкодно функціонувати «тіньовому флоту»), а також аналізує загрози, пов'язані з безпековою залежністю від США, економічною втомою європейських суспільств та деструктивним впливом російських інформаційно-психологічних операцій.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційного дослідження Савчука В. Р. засвідчує, що наукова робота виконана у суворій відповідності до принципів академічної доброчесності та чинних етичних стандартів. Дисертація є самостійним дослідженням, що вирізняється авторським стилем та оригінальністю аргументації. Усі запозичені ідеї, фактологічні дані та цитати належним чином оформлені з посиланнями на першоджерела, що виключає наявність академічного плагіату чи неправомірного використання чужих інтелектуальних напрацювань.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи наукову значущість, комплексність та актуальність дисертації, вважаємо за доцільне висловити декілька міркувань дискусійного характеру та зауважень, які можуть слугувати підґрунтям для поглиблення тематики в подальших студіях та під час захисту:

1. У дослідженні слушно акцентується увага на енергетичній залежності ЄС (особливо Німеччини) як фундаментальній причині політики умиротворення. Водночас, недостатньо глибоко розкрито роль внутрішнього корпоративного лобізму. Аналіз того, як саме транснаціональні корпорації та великий європейський бізнес впливали на національні уряди з метою пом'якшення санкцій та збереження зв'язків з РФ, значно збагатив би розуміння неформальних механізмів формування політики ЄС.

2. Автор запроваджує цікаве та обґрунтоване розмежування між «політикою умиротворення» як системною стратегією та «фактом

умиротворення» як ситуативною тактикою. Проте у роботі бракує чіткої операціоналізації критеріїв: у який саме момент чи за яких умов нагромадження тактичних «фактів» (поступок) незворотно трансформується у повноцінну інституційну «політику» об'єднання?

3. Аналізуючи консолідуючий вплив США та Великої Британії (розділ 3), дисертант зосереджується переважно на їхній позитивній ролі у протидії агресії. Однак дослідження виграло б від більш критичного погляду на політику адміністрацій США, епізодична обережність яких щодо надання Україні сучасних видів озброєнь (зокрема АТАСМС, F-16) давала окремим країнам ЄС легітимний привід для власного зволікання та сприяла формуванню феномену «ядерного умиротворення», про який зазначає автор.

4. Критикуючи відсутність жорстких екстериторіальних (вторинних) санкцій ЄС проти країн Глобального Півдня (зокрема Китаю та Індії), автор міг би ширше проаналізувати об'єктивні геоекономічні ризики для самого Євросоюзу. Чи не спричинила б така різка політика повноцінну торговельну війну, яка могла б призвести до критичного розколу світової економіки та масової рецесії європейського ринку?

5. У висновках дисертант пропонує інституційну трансформацію – перехід від принципу консенсусу до голосування кваліфікованою більшістю у питаннях Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Варто було б глибше оцінити ризики такого кроку: чи не спровокує така реформа поглиблення політичного розколу всередині ЄС та прихований саботаж виконання ухвалених рішень країнами, чия позиція (наприклад, Угорщини) буде систематично ігноруватися під час голосування?

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Савчука Віталія Романовича є цілісною, самостійно виконаною та завершеною науковою працею, яка вирішує важливе наукове завдання щодо концептуалізації та аналізу еволюції політики Європейського Союзу відносно умиротворення Російської Федерації.

Наукова новизна, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, а також високий рівень їх обґрунтованості засвідчують безсумнівну кваліфікаційну якість роботи. Тема, зміст, структура та висновки дисертації

повністю відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Робота виконана відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України та узгоджується з Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (у чинній редакції).

Враховуючи високий рівень теоретичного опрацювання проблематики, належне методологічне підґрунтя, новизну одержаних результатів, аргументованість висновків і практичну цінність дослідження, можна зробити висновок про повну відповідність дисертації встановленим критеріям.

На підставі проведеної експертизи дисертації «Політика Європейського Союзу щодо умиротворення Російської Федерації у контексті російської агресії проти України», **Савчук Віталій Романович** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія» в межах галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Орест БОЙЧУК